

INFORMACJA

NA TEMAT SKALI ZAGROŻENIA PRZESTĘPCZOSCIĄ KRYMINALNĄ PRZECIWKO ZABYTKOM W LATACH 2004-2005

Opracowano na podstawie materiałów Biura Kryminalnego KGP

W Polsce, podobnie jak w innych krajach, odpowiednie służby – w tym Policja – starają się chronić przed kradzieżami i nielegalnym wywozem lub zniszczeniem zabytki mające niepodważalne znaczenie dla historii i dorobku kulturowego narodu.

Ochrona ta jest konieczna, tym bardziej że w ostatnich stuleciach niszczone i rozgrabiano wspaniałe skarbcze, zasobne kolekcje dzieł sztuki stanowiące własność królów polskich, magnaterii, kościołów, klasztorów. Szczególne spustoszenie polskich zasobów kulturowych spowodowały takie wydarzenia historyczne, jak: najazd szwedzki, wojny napoleońskie, kolejne rozbiory, I i II wojna światowa.

Obecnie, po upływie przeszło 60 lat od zakończenia II wojny światowej, ocalałe zabytki nie pozostają wolne od zagrożenia. W Polsce, podobnie jak w innych krajach świata, obserwujemy zbliżoną tendencję wzrostu liczby przestępstw skierowanych na zabór zabytków.

Najliczniejszą grupę przestępstw przeciwko zabytkom stanowią kradzieże i kradzieże z włamaniem.

Ponadto odnotowano 225 przestępstw (2004 r. – 339), w wyniku których nastąpiła utrata przedmiotów kultu religijnego, nie stanowiących w myśl definicji zabytku.

Największe zagrożenie przestępstwami przeciwko zabytkom w ubiegłym roku odnotowano na terenie województwa łódzkiego – 641 przestępstw (2004 r. – 885), pomorskiego 301 przestępstw (2004 r. – 167), śląskiego – 231 (2004 r. – 171), mazowieckiego 210 (2004 r. – 208), w tym na terenie podległym Komendzie Stołecznej Policji – 146 (2004 r. – 163), dolnośląskiego – 169 (2004 r. – 159).

Obiektami najbardziej zagrożonymi tego typu przestępczością w 2005 r. były: domy i mieszkania prywatnych kolekcjonerów – 399 przestępstw (2004 r. – 344), kościoły, kaplice – 47 (2004 r. – 56), muzea i galerie – 37 (2004 r. – 53), cmentarze – 19 (2004 r. – 30), inne objekty – m.in. plebanie, domy parafialne, parki, dworki, biblioteki, antykwariaty, pracownie artystyczne, kapliczki – 1 745 (2004 r. – 1 755).

Jak wspomniano wcześniej w 2005 r., poza przestępstwami przeciwko zabytkom, odnotowano również 225 (2004 r. – 339) przestępstw, związanych z utratą przedmiotów kultu religijnego, nie będących zabytkiem. Największe zagrożenie w tym zakresie odnotowano na terenie województwa śląskiego – 28 przestępstw (2004 r. – 53), opolskiego – 27 (2004 r. – 5), pomorskiego – 23 (2004 r. – 31), wielkopolskiego – 20 (2004 r. – 27).

ZABÓR ZABYTKÓW Z OBIEKTÓW SAKRALNYCH

Do najbardziej zagrożonej omawianą przestępczością grupy obiektów, podobnie jak w latach ubiegłych, należy zaliczyć objekty sakralne. Na stan taki wpływa wciąż nienależyty system zabezpieczeń technicznych, ponadto w większości przypadków zdarzenia te dotyczyły obiektów położonych na terenach peryferyjnych oraz wiejskich.

Przykłady kradzieży dzieł sztuki dokonanych z obiektów sakralnych:

- 18 – 19.11.2004 r. – z kościoła w woj. śląskim skradziono 3 figury z XV – XVII w., 4 putta z XVI – XVII w. oraz 3 płaskorzeźby z XVI – XVII w., wartość nieustalona;
- 15.10. – 14.11.2004 r. – kradzież z kaplicy w woj. śląskim

Epitafium Barbary i Anny v. Schliwitz z 1565 r. Skradzione w maju 2004 r. Zostało odzyskane w listopadzie 2005 r.

OGÓLNE ZAGROŻENIE ZABYTKÓW PRZESTĘPSTWAMI KRYMINALNYMI

W 2005 r. stwierdzono 2 247 przestępstw (2004 r. – 2 238), w których przedmiotem zamachu były zabytki ruchome, tj.:

- dzieła sztuki plastycznej, rzemiosła artystycznego, pamiątki historyczne, numizmaty – 674 przestępstwa (2004 r. – 758);
- wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła – 1 573 przestępstwa (2004 r. – 1 480).

Część skradzionych w 2003 r. z kościoła w Bobolinie przedmiotów liturgicznych została odzyskana w 2005 r.

W lipcu 2005 r. z kościoła w Trzcianie zostały skradzione zabytkowe figury. Kilka miesięcy później trzy z nich, dzięki pracy małopolskiej policji, wróciły do właściciela. Po prawej odzyskana przez policję figura św. Antoniego

- 4 figur z XIV – XVI w., wartości nieustalonej;
- 4 – 6.03.2005 r. – kradzież z kościoła w woj. dolnośląskim obrazu olejnego z 2. poł. XVIII w., wartość strat nieustalona;
 - 4.04.2005 r. – z kościoła w woj. podkarpackim skradziono rzeźbę z XIX w., wartości 10 000 zł;
 - 20.07. – 9.08.2005 r. – z klasztoru oo. Kamedułów w woj. małopolskim skradziono inkunabuly, starodruki oraz około 200 sztuk zabytkowych ksiąg z XV – XIX w., wartość nieustalona.

W wyniku podjętych przez Policję czynności wykrywczych odzyskano m.in. następujące zabytki:

- 31.12.2005 r. – kapliczkę pokutną z XV w., skradzioną w 1999 r. z terenu woj. dolnośląskiego;
- 14.11.2005 r. – epitafium z 1565 r., skradzione w 2004 r. z kościoła w Świerzawie, woj. dolnośląskie oraz barokową figurę św. Katarzyny, skradzioną w lipcu 2002 r. z bramy cmentarza w Marczowie, wartość zabytków około 100 000 zł.

ZABÓR ZABYTKÓW Z MIESZKAŃ PRYWATNYCH

Mieszkania prywatne, obok obiektów sakralnych to miejsca, gdzie następuje utrata znacznej liczby zabytków. Podobnie jak w latach ubiegłych, najwięcej kradzieży odnotowano w dwóch województwach: małopolskim oraz mazowieckim – a bardziej precyzyjnie – Krakowie oraz Warszawie. Zainteresowanie sprawców koncentruje się przede wszystkim na obrazach, rzeźbach, biżuterii, numizmatkach, zbiorach filatelistycznych.

Spśród dokonanych w latach 2004 – 2005 kradzieży dzieł sztuki z mieszkań prywatnych, należy wymienić następujące:

- 21.06.2004 r. – z mieszkania w Krakowie sprawcy skradli 2 obrazy autorstwa J. Malczewskiego i Rapackiego, nieustalonej wartości;
- 9.07.2004 r. – z mieszkania w Warszawie skradziono ob-

- raz z XIX w., wartości 20 000 zł.;
- 16.07.2004 r. – z mieszkania w Krakowie skradziono 4 obrazy z XVIII i XX w., wartości 170 000 zł.;
- 16.01.2005 r. – z mieszkania w woj. świętokrzyskim skradziono 22 obrazy z XIX i XX w., kilkaset tysięcy znaczków pocztowych z XX w., białą broń oraz przedmioty rzemiosła artystycznego, wartość strat nieustalona.;
- 25.02.2005 r. – z mieszkania w Warszawie skradziono około 200 ksiąg z XV – XIX w., 3 obrazy indyjskie, starą porcelanę, broń białą wartości 500 000 zł.;

W listopadzie 2005 r. z skradziono rzeźby ze zwieńczenia ołtarza głównego kościoła w Grzmiejęj na Dolnym Śląsku

- 15 – 20.12.2005 r. – z mieszkania w Warszawie nieznani sprawcy skradli kolekcję filatelistyczną oraz numizmaty z XIX i XX w., wartości 100 000 – 150 000 zł.;
- 2.11.2005 r. – z mieszkania w Krakowie skradziono 3 obrazy (m.in. Wyrzywalskiego), wartości nieustalonej.;
- 8 – 9.07.2005 r. – z mieszkania w Warszawie skradziono obrazy, miniatury z XIX w., rzeźbę barokową, wachlarze, grafikę holenderską oraz druk z XV w. Józefa Flawiusza *Wojna żydowska*, suma strat wyniosła około 300 000 zł.

W latach 2004 – 2005, w wyniku podjętych przez Policję czynności wykrywczych, odzyskano m.in. następujące zabytki:

- 11.07.2004 r. – ikonę skradzioną w 2003 r. z mieszkania w Krakowie.;
- 26.10.2004 r. – 11 obrazów z 92 skradzionych w lipcu 2001 r. z mieszkania w Warszawie.;
- 4.02.2005 r. – 14 obrazów skradzionych z mieszkania w woj. świętokrzyskim w dniu 1.08.2004 r., wartości nieustalonej.;
- marzec 2005 – 94 obrazy, 1 kubeczek srebrny, 2 kandelabry, 2 świeczniki skradzione w lipcu 2002 r. z mieszkania w Warszawie. Ujawniono całą grupę przestępczą – od sprawców przestępstwa poprzez sieć paserów do zleceniodawcy. Ujawniono i zabezpieczono też

Odzyskany w październiku 2004 r. obraz Eugeniusza Nieczui-Urbańskiego *Profil kobiety na tle witraża*, powrócił do Muzeum Sztuki w Łodzi trzy lata po kradzieży

W latach 2004 i 2005 Policja stopniowo odzyskiwała obrazy z prywatnej kolekcji zrabowanej w lipcu 2002 r. w Warszawie

142 sztuki wytrychów i innych przedmiotów służących do dokonywania włamań, 1 figurkę skradzioną w 2002 r. z kaplicy cmentarnej w południowej Polsce oraz 1 obraz skradziony w 2002 r. z Muzeum Sztuki w Łodzi. Zatrzymano 10 osób.

Sposób działania sprawców nie zmienił się, nadal dokonują kradzieży podczas nieobecności domowników lub nocą, podczas ich snu. Sprawcy dostają się do wnętrza pomieszczenia poprzez wyważenie drzwi wejściowych, balkonowych, wypchnięcie lub wybicie szyby w oknie, przecięcie kłódki przy kracie okiennej lub wyrwanie kraty. Mieszkania wciąż nie posiadają skutecznego zabezpieczenia antywłamaniowego.

KRADZIEŻ ZABYTKÓW Z MUZEÓW, GALERII I INNYCH OBIEKTÓW

Pomimo stosunkowo dobrego systemu zabezpieczenia muzeów i galerii, każdego roku mają miejsce kradzieże zabytków z tych obiektów. Tego rodzaju zdarzeń jest stosunkowo niewiele, jednakże straty dla dorobku kulturowego są ogromne.

Przykłady kradzieży dóbr kultury z muzeów i galerii:

- 30.04 – 18.05.2004 r. – z Muzeum Narodowego we Wrocławiu skradziono 3 zegarki kieszonkowe z XVIII i XIX w., wartości nieustalonej;
- 5.02.2005 r. – z hotelu w woj. lubelskim skradziono klaser zawierający znaczki pocztowe z pocztą XX w., wartości 10 000 zł;
- 21 – 22.03.2005 r. – z Galerii STAR w woj. zachodnio-pomorskim skradziono 38 rzeźb, w wyniku podjętych działań w dniach

26-27 marca 2005 r. policjanci odzyskali 19;

- 22 – 23.03.2005 r. – z Muzeum Zamku Królewskiego na Wawelu w Krakowie skradziono element lontownicy w postaci żelazca pochodzącej z XVI w., wartości około 200 000 zł;

- 26 – 27.10.2005 r. – z Muzeum w Stawisku, woj. mazowieckie, skradziono portret ślubny Iwaskiewiczów pędzla Witkacego, wartość nieustalona.

W toku działań podjętych przez Policję odzyskano m.in.:

- 22.04.2005 r. – część tzw. Skarbu Tysiąclecia – wyroby wykonane ze złota w postaci orła, szpili z kwiatonem, pierścienia i monety wartości około 6 500 000 zł;
- 7.09.2005 r. – graduał pochodzący z XIV – XVI w., skradziony w lipcu 2004 r. z muzeum parafialnego w Czerwińsku nad Wisłą, woj. mazowieckie.

Konkludując – zagrożenie przestępczością przeciwko zabytkom w Polsce nadal będzie utrzymywać się na poziomie 2 200 – 2 300 przestępstw rocznie. Nadal dość powszechna będzie niewiedza czy wręcz ignorancja administratorów zabytkowych obiektów sakralnych i zgromadzonych tam zabytków, bagatelizowanie faktu utraty i zaniechanie obowiązku zgłoszenia przestępstwa lub opieszałość w zgłaszaniu faktu kradzieży (wynosząca nawet kilka lat!!!), np. ze względu na brak wiary w odzyskanie utraconych zbiorów, trudności w ustaleniu, co tak naprawdę zginęło, brak właściwej dokumentacji itp. Na podstawie dotychczasowych analiz sposobów działań przestępczych można przyjąć, że w głównym kręgu zainteresowań sprawców pozostaną obrazy, rzeźby sztuki sakralnej wykonane z drewna i piaskowca, których utrata następować będzie w wyniku kradzieży z włamaniem do mieszkań i obiektów sakralnych. Sprawcy ww. przestępstw, podobnie jak w latach ubiegłych, będą najbardziej aktywni na terenie województwa małopolskiego, dolnośląskiego oraz m.st. Warszawy.

Stosunkowo wysoka skala przestępczości wymierzonej w zabytki skłania do ponownego podkreślenia wagi dokumentowania posiadanych zbiorów. Jest to nie tylko świetne zabezpieczenie właścicieli na wypadek kradzieży, ale także wspaniały materiał dla Policji służący wiarygodnej identyfikacji. Dokumentacja wykonana w postaci opisowej, wzbogacona o barwne fotografie przedmiotów jest podstawą efektywnych działań Policji, wykorzystywaną nie tylko podczas identyfikacji, gdy dzieło zostanie już znalezione, ale dużo wcześniej – w fazie zgłoszenia kradzieży i rozpoczęcia poszukiwań utraconych zabytków. Każdy przewidujący i mający świadomość potencjalnego zagrożenia kradzieżą właściciel winien zadbać o kompletną i fachową dokumentację, którą należy przekazać osobie zaufanej (np. członkowi rodziny). Pamiętajmy, że materiały te winny być przechowywane w innym miejscu niż znajduje się kolekcja. Jest to szczególnie istotne podczas kradzieży, gdyż w przypadku odnalezienia dokumentów, sprawcy bez wątpienia zabiorą je ze sobą, aby utrudnić lub wręcz uniemożliwić przyszłą identyfikację przedmiotów. Świadomość istniejącego zagrożenia i przezorność właścicieli zabytków decyduje o efektywnej współpracy z Policją w przypadku kradzieży posiadanych zbiorów. ■